

**دستورالعمل ثبت و سپرده‌گذاری کالا و اوراق بهادار مبتنی بر کالا و تسویه و
پایپای معاملات در بورس انرژی**

مشمول بر ۶ بخش، ۱۵ فصل، ۸۴ ماده و ۶۱ تبصره
مصوب ۱۳۹۱/۱۰/۱۷ هیئت مدیره سازمان بورس و اوراق بهادار

فهرست

بخش اول: تعاریف	۱
بخش دوم: عضویت در اتاق پایاپای	۴
فصل اول: شرایط عضویت	۴
فصل دوم: حساب اعضاء	۵
فصل سوم: تضامین و سپرده‌ها	۶
بخش سوم: اقدامات قبل از معامله	۶
فصل اول: ثبت کالا و اوراق بهادار مبتنی بر کالا	۶
فصل دوم: ضوابط اخذ کد معاملاتی	۸
فصل سوم: کنترل‌های پیش از عرضه	۹
بخش چهارم: تسویه و پایاپای معاملات	۱۰
فصل اول: ضوابط عمومی	۱۰
فصل دوم: ضوابط عمومی تسویه معاملات حراج حضوری	۱۲
فصل سوم: ضوابط اختصاصی تسویه معاملات تمام الکترونیکی بازار فیزیکی	۱۴
فصل چهارم: ضوابط اختصاصی تسویه معاملات سلف موازی استاندارد	۱۴
فصل پنجم: ضوابط اختصاصی تسویه معاملات آتی	۱۴
بخش پنجم: تسویه نهایی قراردادهای و تحویل کالا	۱۶
فصل اول: ضوابط عمومی تسویه نهایی و تحویل کالا	۱۶
فصل دوم: ضوابط اختصاصی تحویل در بازار فیزیکی	۱۷
فصل سوم: ضوابط اختصاصی تسویه نهایی تحویل قراردادهای سلف موازی استاندارد	۲۰
فصل چهارم: ضوابط اختصاصی تسویه نهایی و تحویل قراردادهای آتی	۲۱
بخش ششم: سایر موارد	۲۳

بخش اول: تعاریف

- ماده ۱-** اصطلاحات و واژه‌هایی که در این دستورالعمل به کار رفته‌اند دارای معانی زیر می‌باشند. معانی اصطلاحات و واژه‌های تعریف نشده در این دستورالعمل حسب مورد مطابق تعاریف موجود در ماده ۱ قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران مصوب آذرماه ۱۳۸۴ مجلس شورای اسلامی، دستورالعمل معاملات کالا و اوراق بهادار مبتنی بر کالا در بورس انرژی مصوب ۱۳۹۱/۷/۱۰ شورای عالی بورس و اوراق بهادار و دستورالعمل پذیرش کالا و اوراق بهادار مبتنی بر کالا در بورس انرژی مصوب ۱۳۹۱/۷/۲۹ هیأت مدیره سازمان بورس و اوراق بهادار خواهد بود.
- ۱- **اتاق پایاپای:** واحد سازمانی از شرکت سپرده‌گذاری مرکزی است که وظیفه تسویه و پایاپای کردن معاملات انجام شده در بورس را بر عهده دارد.
- ۲- **اختیار فروش تبعی:** اختیار معامله‌ای است که همراه با معامله سلف، از سوی عرضه‌کننده به خریدار داده می‌شود و براساس آن، اختیار فروش تعداد مشخصی از دارایی پایه به قیمت اعمال تعیین شده در مشخصات قرارداد در تاریخ سررسید به خریدار داده می‌شود. این اختیار به موجب قرارداد سلف موازی استاندارد منحصراً به خریدار سلف موازی استاندارد انتقال می‌یابد.
- ۳- **اختیار خرید تبعی:** اختیار معامله‌ای است که همراه با معامله سلف، از سوی خریدار به عرضه‌کننده داده می‌شود و براساس آن اختیار خرید تعداد مشخصی از دارایی پایه به قیمت اعمال تعیین شده در مشخصات قرارداد در تاریخ سررسید به عرضه‌کننده داده می‌شود. تعهد موضوع قرارداد اختیار خرید تبعی به موجب قرارداد سلف موازی استاندارد، منحصراً به خریدار سلف موازی استاندارد انتقال می‌یابد.
- ۴- **اخطار به افزایش وجه تضمین:** اخطاریه‌ای است که به منظور افزایش وجه تضمین کارگزار تا سطح وجه تضمین اولیه از طرف اتاق پایاپای به کارگزار ارسال می‌شود.
- ۵- **ارزش بازار قرارداد آتی:** ارزش دارایی پایه تعهد شده در قرارداد آتی براساس آخرین قیمت تسویه روزانه است که به صورت حاصل ضرب اندازه قرارداد آتی در آخرین قیمت تسویه روزانه محاسبه می‌شود.
- ۶- **ارزش معامله قرارداد آتی:** ارزش دارایی پایه تعهد شده در قرارداد آتی براساس قیمت قرارداد آتی است که به صورت حاصل ضرب اندازه قرارداد آتی در قیمت معامله قرارداد آتی محاسبه می‌شود.
- ۷- **اطلاعیه عرضه:** سندی است که بورس براساس اطلاعات دریافتی عرضه از کارگزار فروشنده، تنظیم و از طریق سایت رسمی خود و سامانه معاملاتی به عموم و کارگزاران اطلاع‌رسانی می‌نماید.
- ۸- **عضو اتاق پایاپای:** کارگزار، کارگزار/ معامله‌گر و هر شخص حقوقی دیگری است که تحت این عنوان مطابق دستورالعمل پذیرش اعضاء در اتاق پایاپای، به عنوان عضو اتاق پایاپای پذیرفته شده است.

- ۹- اعلامیه تسویه وجوه: سندی است که پس از تسویه معامله توسط اتاق پایاپای صادر و به کارگزار خریدار و فروشنده ارائه می‌شود.
- ۱۰- امور تسویه: عبارت است از اقدامات لازم جهت تسویه معاملات از جمله واریز وجه قرارداد در تسویه نقدی، ارائه اسناد در تسویه اعتباری و معاملات نسبه طبق فرمت شرکت سپرده‌گذاری مرکزی و همچنین واریز کارمزدها و سایر کسورات مربوطه طبق مقررات.
- ۱۱- انفساخ: عبارت است از انحلال قهری قرارداد به گونه‌ای که قرارداد فاقد هرگونه اثری می‌گردد.
- ۱۲- بستن موقعیت: ساقط شدن تعهد با اتخاذ یک موقعیت تعهدی جدید معکوس در مقابل موقعیت تعهدی باز مشتری است.
- ۱۳- به روزرسانی حساب‌ها: فرآیندی است که پس از پایان جلسه معاملات توسط اتاق پایاپای و به ترتیبی که در این دستورالعمل ذکر شده است، با هدف به روزرسانی وجوه تضمین انجام می‌شود.
- ۱۴- بورس: شرکت بورس انرژی (سهامی عام) است.
- ۱۵- بیانیه ریسک: فرمی است که پیش از آغاز معاملات در بازار مشتقه به امضای مشتری می‌رسد و حاکی از آگاهی کامل مشتری از ریسک معاملات مشتقه و پذیرش مقررات این بازار است. فرمت بیانیه ریسک به تصویب هیئت مدیره بورس می‌رسد.
- ۱۶- تسویه و پایاپای: فرآیندی است که طی آن حقوق و تعهدات طرفین معامله محاسبه و به ترتیبی که در این دستورالعمل ذکر شده است، تسویه می‌شود.
- ۱۷- تسویه نهایی: تسویه نقدی یا تحویل فیزیکی دارایی پایه قرارداد آتی یا قرارداد سلف موازی استاندارد که طبق ضوابط این دستورالعمل انجام می‌شود.
- ۱۸- تسویه نقدی: تسویه نهایی قرارداد آتی به طور نقدی براساس آخرین قیمت تسویه روزانه یا قرارداد سلف موازی استاندارد به طور نقدی براساس قیمت پایانی آخرین روز معاملاتی که منجر به سقوط تعهدات طرفین می‌شود.
- ۱۹- تلورانس تحویل: عبارت است از مقدار مجاز تفاوت میزان کالای تحویلی نسبت به کالای معامله شده که توسط هیأت پذیرش بورس تعیین و در قالب امیدنامه منتشر می‌گردد.
- ۲۰- ثبت کالای عرضه‌کننده: عبارت است از ثبت کالا و عرضه‌کننده آن و همچنین در صورت تفاوت عرضه‌کننده و تولیدکننده، ثبت اطلاعات تولیدکننده کالا.
- ۲۱- حداقل وجه تضمین: نسبتی از وجه تضمین اولیه قرارداد آتی است که کاهش موجودی حساب وجوه تضمین به کمتر از این نسبت، منجر به صدور اخطاریه افزایش وجه تضمین می‌شود.
- ۲۲- حساب بستنکاران موقت: حسابی است که جهت واریز خسارت ناشی از فسخ یا انفساخ معامله یا تأخیر در تسویه و تحویل طبق ضوابط این دستورالعمل توسط اتاق پایاپای مورد استفاده قرار می‌گیرد.

- ۲۳- حساب تسویه: حساب یا حساب‌های بانکی که اتاق پایاپای و نیز هر یک از اعضاء جهت دریافت‌ها، پرداخت‌ها و کسورات مربوط به معاملات کالا یا اوراق بهادار مبتنی بر کالای معامله شده به نام خود افتتاح می‌نمایند.
- ۲۴- حساب وجوه تضمین: حساب بانکی است که توسط هر یک از اعضاء جهت نگهداری وجوه تضمین معاملات آتی افتتاح می‌شود.
- ۲۵- حوادث غیرمترقبه (فورس ماژور): حادثی است خارجی، غیرقابل اجتناب و غیرقابل پیش‌بینی که در نتیجه وقوع آن متعهد اعم از خریدار و فروشنده قادر به انجام تعهد خود نباشند.
- ۲۶- حواله خرید کالا: سندی است که توسط کارگزار فروشنده یا فروشنده به اتاق پایاپای ارائه می‌شود. این سند توسط فروشنده یا کارگزار فروشنده حسب مورد طبق فرمت شرکت سپرده‌گذاری مرکزی، به نام خریدار صادر می‌شود و خریدار می‌تواند با ارائه آن به فروشنده، کالای خریداری شده را تحویل گیرد.
- ۲۷- دوره تحویل قراردادهای آتی: دوره‌ای است که پس از آخرین روز معاملاتی آغاز و تا انتهای ماه قرارداد آتی ادامه دارد و طی آن تسویه نهایی انجام می‌شود.
- ۲۸- زمان تحویل: مدت زمانی است که در آن، کالای موضوع قرارداد طبق زمان‌های تعیین شده در اطلاعیه عرضه و مهلت‌های مقرر در این دستورالعمل تحویل داده می‌شود.
- ۲۹- سقف اعتباری: حداکثر ارزش معاملاتی است که متناسب با تضامین ارائه شده برای هر عضو اتاق پایاپای، توسط هیأت مدیره شرکت سپرده‌گذاری مرکزی تعیین و ابلاغ می‌شود.
- ۳۰- سقف مجاز عرضه: حداکثر میزان مجاز عرضه توسط هر عرضه‌کننده است که براساس تضامین تودיעی وی نزد اتاق پایاپای طبق مقررات توسط شرکت سپرده‌گذاری مرکزی تعیین می‌شود.
- ۳۱- شرکت سپرده‌گذاری مرکزی: شرکت سپرده‌گذاری مرکزی اوراق بهادار و تسویه وجوه (سهامی عام) است.
- ۳۲- صندوق ضمانت تسویه (صندوق تضمین): صندوقی است که به منظور تضمین تسویه وجوه ناشی از انجام معاملات، در شرکت سپرده‌گذاری مرکزی ایجاد می‌شود. ضوابط تشکیل و فعالیت این صندوق به پیشنهاد شرکت سپرده‌گذاری مرکزی به تصویب هیأت مدیره سازمان خواهد رسید.
- ۳۳- صورت وضعیت حساب: گزارشی از وضعیت حساب معاملات هر عضو اتاق پایاپای است که طبق ضوابط این دستورالعمل توسط اتاق پایاپای به تفکیک هر عضو صادر و به وی اعلام می‌شود.
- ۳۴- گواهی آمادگی تحویل: سندی است که از سوی خریدار و فروشنده قرارداد آتی و به منظور آگاهی اتاق پایاپای از آمادگی وی جهت تحویل کالا در قالب فرم‌های بورس ارائه می‌گردد.
- ۳۵- گواهینامه انجام معامله: سندی کاغذی یا الکترونیکی است که پس از قطعی شدن معامله، توسط بورس صادر و برای اتاق پایاپای ارسال می‌گردد.

- ۳۶- **قیمت اعمال:** قیمت توافقی خریدار و فروشنده در اختیار معامله برای خرید یا فروش دارایی پایه است که در مشخصات قرارداد قید می‌گردد.
- ۳۷- **قیمت تسویه روزانه:** قیمتی است که پس از آخرین جلسه معاملات هر روز به منظور به‌روزرسانی حساب‌ها توسط بورس محاسبه و اعلام می‌شود.
- ۳۸- **وجه تضمین:** وجهی است که از طرفین قرارداد آتی برای جلوگیری از امتناع از انجام قرارداد آتی، در قالب شرط ضمن عقد، دریافت می‌شود.
- ۳۹- **وجه تضمین اولیه:** وجه تضمینی است که برای تضمین ایفای تعهدات متناسب با موقعیت‌های تعهدی باز دریافت می‌شود که میزان آن در مشخصات هر قرارداد آتی تعیین می‌شود.
- ۴۰- **وجه تضمین جبرانی:** وجه تضمینی است که بعد از دریافت اخطاریه افزایش وجه تضمین، باید نزد اتاق پایاپای تودیع شود.
- ۴۱- **وجه تضمین اضافی:** میزان افزایش در وجه تضمین اولیه است که با هدف پوشش ریسک ناشی از تغییرات سطح قیمت متناسب با موقعیت تعهدی باز از مشتری اخذ می‌شود.

بخش دوم: عضویت در اتاق پایاپای

فصل اول: شرایط عضویت

- ماده ۲-** شرکت‌های کارگزاری دارای مجوز از سازمان که در بورس پذیرفته شده اند در صورت احراز شرایط عضویت در اتاق پایاپای، عضو اتاق پایاپای محسوب می‌شوند. عضویت سایر اشخاص حقوقی در اتاق پایاپای حسب ضوابط مصوب سازمان امکان پذیر خواهد بود.
- تبصره:** ضوابط نحوه عضویت اعضاء در اتاق پایاپای با پیشنهاد هیأت مدیره شرکت سپرده‌گذاری مرکزی، به تصویب هیأت مدیره سازمان می‌رسد.
- ماده ۳-** عضو اتاق پایاپای موظف است موافقت‌نامه عضویت در اتاق پایاپای را امضاء نموده و حق عضویت خود را طبق مقررات به شرکت سپرده‌گذاری مرکزی پرداخت نماید.
- تبصره:** میزان حق عضویت اتاق پایاپای توسط هیأت مدیره شرکت سپرده‌گذاری مرکزی در چارچوب سقف‌های مصوب هیأت مدیره سازمان بصورت سالانه تعیین می‌گردد.
- ماده ۴-** عضو اتاق پایاپای مکلف است اطلاعات زیر را به ترتیبی که مشخص شده است به شرکت سپرده‌گذاری مرکزی ارائه نماید:
۱. هر نوع مجازات یا وضعیتی که موجب ممنوعیت عضو اتاق پایاپای و یا مدیرعامل و یا هر یک از اعضای هیأت مدیره اشخاص حقوقی عضو اتاق پایاپای از تصرف در اموال و یا محرومیت از انجام معاملات می‌شود (از قبیل ورشکستگی، توقیف اموال یا منع شرکت در معاملات ویژه)
  ۲. تغییرات ثبتي عضو اتاق پایاپای اعم از تغییر در مدیران، اقامتگاه شرکت و سایر موارد پس از ثبت تغییرات

۳. سایر اطلاعات مورد درخواست از اعضاء اتاق پایاپای طبق مصوبات هیأت مدیره شرکت سپرده‌گذاری مرکزی

تبصره: نقض مقررات فوق تخلف محسوب شده و موضوع توسط شرکت سپرده‌گذاری مرکزی جهت رسیدگی به مرجع رسیدگی به تخلفات ارجاع خواهد شد.

ماده ۵- در صورت وقوع هر یک از موارد ذیل شرکت سپرده‌گذاری مرکزی براساس ضوابط مربوط به عضویت نسبت به تعلیق عضویت اعضاء تا زمان رفع دلایل تعلیق اقدام و موضوع را فوراً به سازمان و بورس اطلاع می‌دهد. بورس باید از انجام معامله اشخاصی که عضویت ایشان نزد اتاق پایاپای تعلیق شده است، جلوگیری نماید:

۱. عدم ارائه تضامین و سپرده‌ها طبق مقررات

۲. عدم ایفای تعهدات مالی اعم از پرداخت مبلغ معامله، کارمزدها، جریمه‌ها و خسارات مترتبه طبق مقررات

تبصره: در صورت تداوم تعلیق عضویت بیش از پنج روز کاری، پرونده عضو توسط شرکت سپرده‌گذاری مرکزی به کمیته رسیدگی به تخلفات ارجاع می‌شود.

ماده ۶- در صورتی که عضو اتاق پایاپای تعهدات خود را ظرف مهلت مقرر ایفا ننماید، اتاق پایاپای می‌تواند یک یا تمام اقدامات زیر را حسب مورد بصورت مجزا یا توأم انجام دهد:

۱. توقف موقت فعالیت عضو اتاق پایاپای و اعلام به بورس جهت جلوگیری از تداوم معاملات وی

۲. تامین تعهدات از سپرده‌ها و تضامین عضو نزد اتاق پایاپای

۳. تامین تعهدات از محل وجوه صندوق تضمین طبق مقررات مربوطه

فصل دوم: حساب اعضاء

ماده ۷- حساب‌های مورد استفاده توسط اتاق پایاپای شامل حساب تسویه، حساب وجوه تضمین و حساب بستانکاران موقت می‌باشد. استفاده از سایر حساب‌ها با تصویب هیئت مدیره شرکت سپرده‌گذاری مرکزی امکان پذیر می‌باشد.

تبصره: فعالیت اعضا یا مشتریان حسب مورد، در هریک از بازارهای بورس منوط به افتتاح

حساب‌های بانکی لازم توسط آنها جهت انجام معاملات در بازار مربوطه خواهد بود.

بانک یا بانک‌های مورد نظر و نحوه افتتاح حساب توسط شرکت سپرده‌گذاری مرکزی اعلام خواهد شد.

ماده ۸- به منظور انجام امور تسویه، هر عضو اتاق پایاپای موظف است حساب تسویه را طبق شرایطی که اتاق پایاپای مشخص می‌کند، افتتاح نماید.

تبصره: اتاق پایاپای حق نظارت، دریافت گزارش نقل و انتقالات و به عنوان وکیل عضو اتاق پایاپای

حق برداشت از حساب یاد شده به منظور انجام عملیات تسویه و پایاپای از جمله برداشت

وجوه معامله، خسارات، کارمزدها و انجام سایر وظایفی که طبق مقررات بر عهده اتاق پایاپای

می‌باشد را خواهد داشت.

ماده ۹- هر عضو اتاق پایاپای باید جهت انجام معاملات آتی، حسابی جداگانه تحت عنوان حساب وجوه تضمین نزد بانکی که بدین منظور توسط اتاق پایاپای معرفی می‌شود، افتتاح نماید. در زمان افتتاح حساب، عضو ضمن سلب حق برداشت از خود اباحه تصرف در حساب مذکور را جهت انجام عملیات به‌روزرسانی حساب‌ها، مطابق مقررات این دستورالعمل به اتاق پایاپای خواهد داد.

فصل سوم: تضامین و سپرده‌ها

ماده ۱۰- کلیه اعضای اتاق پایاپای مکلفند جهت تضمین ایفای تعهداتشان نزد اتاق پایاپای، تضامین لازم را به صورت نقدی، ضمانت‌نامه بانکی (بدون قید و شرط) یا اوراق مشارکت تودیع نمایند. ضوابط اخذ و همچنین سایر تضامین مورد قبول توسط هیأت مدیره شرکت سپرده‌گذاری مرکزی تعیین می‌شود.

ماده ۱۱- جهت عرضه کالا در بازار فیزیکی و همچنین عرضه اولیه قراردادهای سلف موازی استاندارد، عرضه کنندگان مکلف به تودیع تضامین لازم طبق ضوابط تضمین مصوب هیأت مدیره شرکت سپرده‌گذاری مرکزی می‌باشند.

ماده ۱۲- انجام معاملات قراردادهای آتی در بورس، مستلزم تودیع وجوه تضمین حسب ضوابط این دستورالعمل می‌باشد. وجوه تضمین موضوع قراردادهای آتی شامل وجه تضمین اولیه، وجه تضمین جبرانی، و وجه تضمین اضافی است.

تبصره: وجوه تضمین مورد استفاده در سایر اوراق بهادار مبتنی بر کالا حسب دستورالعمل‌های مربوطه تعریف و ابلاغ می‌گردد.

بخش سوم: اقدامات قبل از معامله

فصل اول: ثبت کالا و اوراق بهادار مبتنی بر کالا

ماده ۱۳- کلیه کالاها یا اوراق بهادار مبتنی بر کالای پذیرفته شده در بورس قبل از شروع معامله، باید به ترتیبی که در این فصل از دستورالعمل ذکر شده است نزد شرکت سپرده‌گذاری مرکزی ثبت شوند.

ماده ۱۴- ثبت کالای عرضه‌کننده پذیرفته شده در بازار فیزیکی بورس حداقل ۵ روز کاری قبل از اولین عرضه کالای مذکور به شرح زیر صورت می‌پذیرد:

۱- کارگزار عرضه‌کننده اقدام به ارائه مستندات زیر جهت ثبت کالای عرضه‌کننده به شرکت سپرده‌گذاری مرکزی می‌نماید:

- تقاضای کتبی عرضه‌کننده

- تأییدیه کتبی بورس مبنی بر پذیرش کالا و عرضه‌کننده آن

- نام، نوع و سقف عرضه کالا

۲- در صورتیکه طبق مقررات مجاز بودن اشخاص به عرضه و یا میزان سقف عرضه مجاز توسط ایشان منوط به تاییدیه مراجع ذیصلاح باشد، شرکت سپرده‌گذاری مرکزی کنترل‌های لازم را در این خصوص انجام می‌دهد.

۳- شرکت سپرده‌گذاری مرکزی براساس اطلاعات مندرج در تقاضای عرضه‌کننده و اطلاعات بند ۲ این ماده حسب مورد، اقدام به تعیین تضامین لازم جهت عرضه‌کننده طبق ضوابط تضمین نموده و میزان تضامین را به کارگزار اعلام می‌نماید.

۴- عرضه‌کننده تضامین لازم را از طریق کارگزار نزد شرکت سپرده‌گذاری مرکزی تودیع می‌نماید.

۵- شرکت سپرده‌گذاری مرکزی حداکثر یک روز کاری پس از تودیع تضامین، اقدام به ثبت کالای عرضه‌کننده جهت عرضه در بورس نموده و موضوع را به کارگزار و بورس اعلام می‌نماید.

تبصره ۱: ثبت کالای عرضه‌کننده صرفاً در صورت تکمیل اطلاعات ارائه شده موضوع این ماده انجام می‌شود. مسئولیت صحت، دقت و کامل بودن اطلاعات ارائه شده به عهده کارگزار عرضه‌کننده می‌باشد و اتاق پایاپای مسئولیت درج صحیح اطلاعات فوق را بر عهده خواهد داشت.

تبصره ۲: تضامین دریافتی از عرضه‌کننده براساس میزان عرضه اعلامی وی در زمان ثبت کالای عرضه‌کننده بوده و مبنای سقف مجاز عرضه وی خواهد بود. در صورتیکه عرضه‌کننده تمایل به افزایش سقف مذکور داشته باشد، باید درخواست خود را که به تایید بورس رسیده است، از طریق کارگزار به شرکت سپرده‌گذاری مرکزی ارائه دهد تا در صورت افزایش تضامین، سقف مجاز عرضه وی را افزایش یابد.

ماده ۱۵- ثبت قراردادهای سلف موازی استاندارد پذیرفته شده و عرضه‌کنندگان مجاز آن در بازار مشتقه بورس حداقل ۵ روز کاری قبل از عرضه اولیه قراردادهای مذکور به شرح زیر صورت می‌پذیرد:

۱- پس از پذیرش قرارداد سلف موازی استاندارد در بورس، نامه بورس مبنی بر درخواست ثبت قرارداد پذیرفته شده به همراه مشخصات قرارداد به شرکت سپرده‌گذاری مرکزی ارائه می‌شود. قراردادهای سلف موازی استاندارد براساس درخواست بورس ثبت می‌گردند.

۲- عرضه‌کننده یا عرضه‌کنندگان قرارداد سلف موازی استاندارد (که نام یا ویژگی‌های ایشان در مشخصات قرارداد ذکر شده است) از طریق کارگزار خود درخواست ثبت دارایی خود در قرارداد سلف موازی استاندارد پذیرفته شده را به شرکت سپرده‌گذاری مرکزی ارائه می‌نمایند.

۳- در صورتیکه که طبق مشخصات قرارداد، مجاز بودن اشخاص به عرضه ویا میزان سقف عرضه مجاز ایشان منوط به تاییدیه مراجع ذیصلاح باشد، شرکت سپرده‌گذاری مرکزی کنترل‌های لازم را در این خصوص انجام می‌دهد.

۴- شرکت سپرده‌گذاری مرکزی براساس درخواست عرضه‌کننده و اطلاعات بند ۳ فوق اقدام به تعیین تضامین لازم جهت عرضه‌کننده نموده و میزان تضامین را به کارگزار اعلام می‌نماید.

۵- شرکت سپرده‌گذاری مرکزی حداکثر یک روز کاری پس از تودیع تضامین، اقدام به ثبت قراردادهای سلف موازی استاندارد عرضه‌کننده می‌نماید.

تبصره ۱: در صورت عرضه مداوم یک کالا که تنها تفاوت در سررسید تحویل موجب تفاوت نماد است، انجام اقدامات موضوع این ماده قبل از اولین عرضه صورت پذیرفته و در عرضه‌های بعدی ضرورت ندارد.

تبصره ۲: در صورتی که طبق مشخصات قرارداد و یا اطلاعیه عرضه، قراردادهای سلف موازی استاندارد دارای تعهد بازارگردانی باشد، بازارگردان باید جهت تضمین ایفای تعهدات خود تضامین لازم را حسب تصویب هیأت مدیره شرکت سپرده‌گذاری مرکزی نزد آن شرکت تودیع نماید.

ماده ۱۶- ثبت قراردادهای آتی پذیرفته شده در بورس حداقل ۵ روز کاری قبل از اولین روز معاملاتی با نامه بورس مبنی بر درخواست ثبت قرارداد پذیرفته شده به شرکت سپرده‌گذاری مرکزی، انجام می‌شود.

فصل دوم: ضوابط اخذ کد معاملاتی

ماده ۱۷- جهت خرید و فروش کالا یا اوراق بهادار مبتنی بر کالا در بورس اخذ کد معاملاتی الزامیست. جهت اخذ کد معاملاتی، مشتری باید درخواست کتبی خود را به همراه مدارک زیر به کارگزار ارائه نماید:

۱. مدارک و مستندات لازم جهت احراز هویت مشتری که در فصل پنجم دستورالعمل معاملات کالا و اوراق بهادار مبتنی بر کالا در بورس انرژی (مصوب شورای عالی بورس) برشمرده شده است.

۲. قرارداد تکمیل شده مشتری و کارگزار مطابق فرمت ابلاغی سازمان

۳. مدارک، مجوزها و مستندات مثبت در خصوص فعالیت مشتری حسب درخواست شرکت سپرده‌گذاری مرکزی

تبصره ۱: در خصوص معاملات بازار مشتقه علاوه بر موارد ذکر شده در این ماده تکمیل، تأیید و امضای فرم بیانیه ریسک توسط مشتریان جهت اخذ کد معاملاتی الزامیست.

تبصره ۲: کلیه مدارک تکمیل شده توسط کارگزار یا سایر مراجع ذیصلاح حسب اعلام سازمان، کنترل و ضمن تطبیق با اصل آن مبنای صدور کد معاملاتی مشتری قرار می‌گیرد.

تبصره ۳: مسوولیت احراز هویت طبق مقررات، بر عهده کارگزار می‌باشد.

ماده ۱۸- کد معاملاتی صادره جهت خرید یا فروش در بازار فیزیکی یا معاملات قراردادهای سلف موازی استاندارد، می‌تواند شامل محدودیت‌هایی در خصوص حجم مجاز خرید یا فروش باشد. در این صورت شرکت سپرده‌گذاری مرکزی براساس اطلاعات دریافتی از کارگزار و اعلام مراجع ذیصلاح حسب مورد، نسبت به تعیین میزان مجاز خرید یا فروش هر کد معاملاتی براساس ضوابط مربوطه اقدام و شرایط مذکور را در کد معاملاتی مشتری لحاظ می‌نماید.

تبصره ۱: ضوابط حاکم بر تعیین محدودیت‌های خرید یا فروش کدهای معاملاتی، از سوی بورس به شرکت سپرده‌گذاری مرکزی اعلام می‌شود.

تبصره ۲: کلیه کارگزاران باید در زمان ثبت سفارش مشتریان، محدودیت‌هایی که توسط شرکت سپرده‌گذاری مرکزی برای هر کد معاملاتی منظور می‌شود را رعایت نمایند.

فصل سوم: کنترل‌های پیش از عرضه

ماده ۱۹- جهت عرضه کالاها در حراج حضوری بازار فیزیکی، بورس باید اطلاعیه عرضه را که قبلاً تایید نموده است، حداکثر تا ساعت ۱۴/۰۰ روز موعود انتشار اطلاعیه عرضه به اتاق پایاپای ارائه نماید.

تبصره: در صورت عدم کفایت تضامین تودیع شده توسط عرضه‌کننده در زمان ثبت کالا نزد شرکت سپرده‌گذاری مرکزی، افزایش میزان تضامین تا سطحی که طبق ضوابط تضامین جهت عرضه مورد درخواست کافی باشد، نیز الزامی است.

ماده ۲۰- در صورتی که مستندات و مدارک موضوع ماده ۱۹ این دستورالعمل طی مهلت مقرر و بصورت کامل به اتاق پایاپای ارائه گردد، اتاق پایاپای موظف است پس از بررسی رعایت ضوابط مربوط به تعهدات، تضامین و سایر مقررات مربوطه، حداکثر تا ساعت ۱۵/۳۰ همان روز مراتب موافقت یا عدم موافقت خود را در خصوص عرضه، به بورس اعلام نماید.

ماده ۲۱- در خصوص معاملات تمام الکترونیکی بازار فیزیکی و قراردادهای سلف موازی استاندارد اقدامات پیش از عرضه از جمله انتشار اطلاعیه عرضه و ثبت میزان مجاز عرضه برای عرضه‌کنندگان در زمان ثبت کالا یا اوراق بهادار مبتنی بر کالا نزد شرکت سپرده‌گذاری مرکزی و قبل از شروع معاملات یک نماد معاملاتی انجام خواهد شد.

تبصره ۱: در صورتی که پس از ثبت کالا یا اوراق بهادار مبتنی بر کالا، عرضه‌کننده درخواست ایجاد یا افزایش میزان دارایی ثبت شده را نماید، باید درخواست خود را از طریق کارگزاران به شرکت سپرده‌گذاری مرکزی ارائه نماید. شرکت سپرده‌گذاری مرکزی درخواست عرضه‌کننده را بررسی نموده و در صورتی که براساس ضوابط یا تایید مراجع ذی صلاح حسب مورد، امکان ایجاد یا افزایش دارایی وجود داشته باشد، پس از اخذ تضامین لازم اقدام به ثبت دارایی جدید می‌نماید. دارایی ثبت شده از روز کاری بعد از ثبت، قابل معامله خواهد بود.

تبصره ۲: در صورتی که پس از ثبت کالا یا اوراق بهادار مبتنی بر کالا، مراجع ذیصلاح تاییدکننده سقف عرضه مجاز اشخاص در قراردادهای سلف موازی استاندارد، به دلیل مسائل فنی مراتب کاهش سقف عرضه مجاز یک یا چند عرضه‌کننده را به شرکت سپرده‌گذاری مرکزی اعلام نمایند، شرکت سپرده‌گذاری مرکزی در صورتی که میزان دارایی عرضه‌کننده در پایان روز اعلام، بزرگتر یا مساوی مقدار اعلامی باشد، اقدام به کاهش دارایی ثبت شده به میزان اعلامی خواهد نمود. در صورتی که مقدار دارایی باقیمانده کمتر از میزان کاهش درخواستی باشد، شرکت سپرده‌گذاری مرکزی، دارایی عرضه‌کننده را صفر کرده و مسئولیتی در قبال بخش اعمال شده نخواهد داشت.

بخش چهارم: تسویه و پایاپای معاملات

فصل اول: ضوابط عمومی

ماده ۲۲- اتاق پایاپای در پایان هر روز معاملاتی براساس معاملات کارگزاران، گزارش تسویه معاملات را به عضو مربوطه ارائه می‌دهد. این گزارش مشتمل بر اطلاعات زیر می‌باشد:

الف - اطلاعیه در خصوص پایاپای روزانه عضو اتاق پایاپای

۱. روز انجام معامله
۲. نام و کد عضو اتاق پایاپای
۳. شماره اطلاعیه
۴. اقلام بدهکار و بستانکار عضو اتاق پایاپای
۵. تاریخ تسویه و شرایط تسویه
۶. وجوهی که اتاق پایاپای باید به هر کارگزار عضو اتاق پایاپای پرداخت یا از او دریافت کند.

ب - اطلاعیه در خصوص هریک از معاملات به صورت جداگانه:

۱. تاریخ و ساعت انجام معامله
۲. نام و کد مشتری
۳. شناسه معامله
۴. اقلام بدهکار و بستانکار مشتری
۵. تاریخ تسویه
۶. اطلاعات معامله به تفکیک قرارداد حسب مورد

ماده ۲۳- اعضای اتاق پایاپای مکلفند براساس اطلاعیه تسویه موضوع ماده ۲۲ این دستورالعمل نسبت به تسویه وجوه معاملات طی مهلت تسویه اقدام نمایند.

ماده ۲۴- در صورتی که امور تسویه هر معامله به طور کامل توسط کارگزار خریدار انجام شده باشد، اتاق پایاپای اقدام به صدور اعلامیه تسویه وجوه آن معامله می‌نماید.

ماده ۲۵- در صورتی که طبق اعلام بورس در اطلاعیه عرضه، واحد پولی قیمت و واحد پولی مبنای تسویه با یکدیگر متفاوت باشند، اتاق پایاپای وجه مورد نیاز جهت تسویه را براساس نرخ تسعیر واحد پولی تسویه نسبت به واحد پولی قیمت، تعیین می‌نماید.

تبصره ۱: مرجع یا مراجعی را که براساس اعلام آن نرخ تسعیر واحد پولی مبنای تسویه مشخص می‌گردد، توسط هیأت مدیره بورس تعیین و در اطلاعیه عرضه به صورت دقیق و شفاف مشخص گردد.

تبصره ۲: در این حالت کارمزدهای انجام معامله و کسورات قانونی براساس ریال دریافت می‌شود.

ماده ۲۶- انواع روش‌های تسویه معاملات به شرح زیر می‌باشد:

۱. تسویه نقد: در این روش وجه قرارداد ظرف مهلت تسویه به صورت نقدی توسط کارگزار خریدار به حساب تسویه واریز می‌گردد.

۲. تسویه خارج از پایاپای: در این روش ظرف مهلت تسویه، سند تسویه خارج از پایاپای طبق فرمت شرکت سپرده‌گذاری مرکزی به تأیید فروشنده و کارگزار فروشنده رسیده و به همراه سایر مستندات لازم توسط کارگزار خریدار به اتاق پایاپای ارائه می‌شود.

۳. تسویه با تضمین: تسویه‌ای که با ضمانت‌نامه بانکی یا از طریق گشایش اعتبار اسنادی انجام می‌شود و صرفاً در خصوص معاملات نسبه است.

تبصره ۱: در تسویه معاملات به هر یک از روش‌های فوق، کارمزدها، مالیات‌های متعلقه و خسارت‌های تعیین شده در این دستورالعمل باید به صورت نقد و طی مهلت‌های مقرر در این دستورالعمل به حساب اتاق پایاپای واریز شود.

تبصره ۲: ارائه سند تسویه خارج از پایاپای به اتاق پایاپای به منزله تأیید تسویه و احراز اسناد مربوطه توسط فروشنده و همچنین کارگزاران خریدار و فروشنده می‌باشد و طی این سند فروشنده به دریافت ثمن معامله اقرار می‌نماید.

تبصره ۳: روش تسویه معامله باید در اطلاعیه عرضه قید گردد. پس از انتشار اطلاعیه عرضه فقط تغییر روش تسویه خارج از پایاپای به روش تسویه نقد یا تغییر روش تسویه با تضمین به روش تسویه نقد با درخواست خریدار و موافقت اتاق پایاپای امکان‌پذیر است.

تبصره ۴: حسب اعلام در اطلاعیه عرضه، قرارداد نقدی و سلف می‌تواند صرفاً به روش نقد و یا خارج از پایاپای تسویه شود. تسویه قرارداد نسبه علاوه بر دو روش فوق به روش تسویه با تضمین نیز امکان‌پذیر است.

ماده ۲۷- فرآیند اجرایی تسویه معاملات با ارزش‌های مختلف، مطابق ضوابطی است که به تصویب هیأت مدیره شرکت سپرده‌گذاری مرکزی می‌رسد.

ماده ۲۸- مهلت تسویه معاملات قراردادها در رینگ داخلی سه روز کاری و در رینگ بین‌المللی پنج روز کاری بعد از روز معامله است.

ماده ۲۹- انجام امور تسویه معاملات به شرح زیر می‌باشد:

۱- معاملاتی که به روش نقد تسویه می‌شوند: واریز وجه قرارداد، کارمزدها و کسورات و حسب مورد ثبت تسویه توسط کارگزار

۲- معاملاتی که به روش خارج از پایاپای تسویه می‌شوند: رایۀ سند تسویه خارج از پایاپای مطابق فرمت شرکت سپرده‌گذاری مرکزی و مستندات ضمیمه آن و واریز کارمزدها، کسورات و پیش‌پرداخت معامله در صورت وجود

۳- معاملاتی که به روش تسویه با تضمین تسویه می‌شوند: رایۀ ضمانت‌نامه، سند اعتبار اسنادی و سایر مستندات مطابق فرمت شرکت سپرده‌گذاری مرکزی به همراه واریز کارمزدها و کسورات

تبصره ۱: در صورتی که در معاملات نسیه و طبق اعلام فروشنده در اطلاعیه عرضه، بخشی از ثمن معامله به صورت نقدی به عنوان پیش‌پرداخت تعیین شده باشد، کارگزار خریدار مکلف است حداکثر تا پایان مهلت تسویه و همزمان با ارائه اسناد موضوع این ماده، وجه پیش‌پرداخت را واریز نماید.

تبصره ۲: در معاملات کشف پرمیوم علاوه بر ارائه سند تسویه خارج از پایاپای مطابق فرمت شرکت سپرده‌گذاری مرکزی، مبلغ پیش‌دریافت معامله نیز حسب اعلام در اطلاعیه عرضه باید طی مهلت تسویه واریز گردد.

فصل دوم: ضوابط عمومی تسویه معاملات حراج حضوری

ماده ۳۰- پس از صدور اعلامیه تسویه وجه، کارگزار فروشنده یا فروشنده حسب اعلام در اطلاعیه عرضه، حواله خرید کالا را طبق ضوابط این دستورالعمل صادر می‌نماید.

ماده ۳۱- در قراردادهای نقد، نسیه و سلف کارگزار فروشنده یا فروشنده حسب اعلام در اطلاعیه عرضه، مکلف است حداکثر تا پایان روز کاری انجام امور تسویه براساس مستندات ارائه شده از سوی کارگزار خریدار نسبت به صدور حواله خرید کالا و ارائه آن به اتاق پایاپای اقدام نماید.

تبصره: کارگزار خریدار مکلف است اطلاعات لازم جهت صدور حواله خرید کالا را تا زمان انجام امور تسویه ارائه نماید. در هر صورت کارگزار فروشنده یا فروشنده حسب اعلام در اطلاعیه عرضه، در مهلت مقرر در این ماده براساس اطلاعات ارائه شده توسط کارگزار خریدار، اقدام به صدور حواله خرید کالا خواهد نمود.

ماده ۳۲- اتاق پایاپای پس از صدور حواله خرید کالا توسط کارگزار فروشنده یا فروشنده حسب اعلام در اطلاعیه عرضه، نسبت به واریز وجه مربوط و کارمزدها به حساب ذینفعان اعم از فروشنده، بورس، شرکت سپرده‌گذاری مرکزی، سازمان و کارگزاران طرف معامله و همچنین ارائه حواله خرید کالا به کارگزار خریدار اقدام می‌نماید.

تبصره: در صورت بروز اشکالات فنی یا عملیاتی از جمله محدودیت‌های شبکه بانکی واریز وجه موضوع این ماده حداکثر تا یک روز کاری پس از صدور حواله خرید کالا بلامانع است. اتاق پایاپای باید مستندات مربوط به اشکالات فنی یا عملیاتی را در سوابق خود نگهداری و حسب درخواست سازمان، آن را ارائه نماید. به هر ترتیب کارگزاران موظف به تسویه در مهلت‌های مقرر در این دستورالعمل می‌باشند و شرایط موضوع این تبصره صرفاً شامل اتاق پایاپای می‌باشد.

ماده ۳۳- در صورتی که انجام امور تسویه با تأخیر و حداکثر تا ۵ روز کاری پس از مهلت تسویه انجام شود، کارگزار خریدار به ازای هر روز تأخیر موظف به پرداخت ۰/۲۵ درصد ارزش معامله می‌باشد. این مبلغ باید در هنگام تسویه به صورت یکجا به حساب بستانکاران موقت شرکت سپرده‌گذاری مرکزی و به نفع فروشنده واریز شود. پرداخت این وجه به فروشنده، از طریق کارگزار فروشنده و پس از کسر تعهدات فروشنده در مقابل اتاق پایاپای صورت می‌گیرد.

تبصره: مبنای محاسبه جرایم تأخیر موضوع این ماده، زمان و تاریخی است که اعلامیه تسویه وجوه توسط اتاق پایاپای صادر شده است.

ماده ۳۴- چنانچه کارگزار خریدار تا پایان ۵ روز کاری پس از مهلت تسویه امور تسویه را انجام ندهد، معامله وی منفسخ گردیده و کارگزار خریدار مکلف است ۵ درصد ارزش معامله را به عنوان خسارت انفساخ به همراه سایر هزینه‌های مصوب اعم از دو سر کارمزد بورس، کارمزد کارگزار خریدار و فروشنده، دو سر کارمزد تسویه و دو سر حق نظارت سازمان، پرداخت نماید. خسارت انفساخ معامله باید حداکثر یک روز کاری پس از اعلام اتاق پایاپای و به صورت یکجا به نفع فروشنده و به حساب بستانکاران موقت شرکت سپرده‌گذاری مرکزی واریز شود. در صورت پرداخت جریمه‌های تأخیر معامله قبل از زمان انفساخ، کارگزار خریدار باید مابه‌التفاوت خسارت انفساخ و خسارت تأخیر پرداخت شده را به حساب بستانکاران موقت پرداخت نماید. پرداخت خسارت انفساخ به فروشنده از طریق کارگزار فروشنده و پس از کسر تعهدات فروشنده در مقابل اتاق پایاپای صورت می‌گیرد.

ماده ۳۵- پرداخت خسارت‌های ذکر شده و سایر هزینه‌های مصوب در مواد ۳۳ و ۳۴ این دستورالعمل توسط کارگزار خریدار، از محل پیش پرداخت خریداران صورت می‌گیرد. در صورت عدم دریافت پیش پرداخت از خریداران، کارگزار خریدار رأساً مکلف به پرداخت خسارت‌ها و سایر هزینه‌های مصوب در مواد مذکور می‌باشد. به هر ترتیب مسئولیت واریز وجوه یاد شده، به عهده کارگزار خریدار است. تبصره: در صورتی که فروشنده تسویه خارج از پایاپای معامله توسط خریدار یا خریداران خاصی را بپذیرد، واریز پیش پرداخت خرید و خسارت موضوع ماده ۳۴ این دستورالعمل توسط خریدار الزامی نخواهد بود. در این حالت هزینه‌های مصوب موضوع ماده ۳۴ دستورالعمل از محل وثایق یا مطالبات فروشنده نزد اتاق پایاپای تأمین می‌گردد.

ماده ۳۶- شرکت سپرده‌گذاری مرکزی در دوره‌های سه ماهه نسبت به بررسی دلایل و عوامل انفساخ معاملات اقدام و براساس آن محدودیت‌هایی را برای معاملات مشتریان یا کارگزاریانی که فعل یا ترک فعل آنان منجر به انفساخ معامله شده است، وضع و جهت اجرا به بورس اعلام می‌نماید. ضوابط اجرایی موضوع این ماده توسط هیأت مدیره شرکت سپرده‌گذاری مرکزی تصویب می‌شود.

ماده ۳۷- در معاملاتی که تمام یا بخشی از وجه معامله با روش تسویه با تضمین تسویه می‌گردد، مسئولیت اتاق پایاپای صرفاً تا گشایش اعتبار اسنادی یا ارائه ضمانت‌نامه بانکی در مهلت‌های مقرر در این دستورالعمل می‌باشد و هرگونه شرط لازم از سوی فروشنده جهت ایفای تعهدات بعدی خریدار باید در اعتبار اسنادی یا ضمانت‌نامه بانکی پیش‌بینی و قید گردد.

تبصره: کارگزار خریدار مکلف است پس از گشایش اعتبار اسنادی یا ارائه ضمانت‌نامه بانکی توسط خریدار مطابق شرایط اطلاعیه عرضه، پیش پرداخت دریافتی از خریدار را پس از کسر هزینه‌ها و خسارت‌های موضوع این دستورالعمل، به خریدار مسترد نماید.

ماده ۳۸- در معاملات کشف پرمیوم مبلغ پیش دریافت و اسنادی که لازم است جهت تسویه معامله ارائه شود، در اطلاعیه عرضه قید می‌گردد.

فصل سوم: ضوابط اختصاصی تسویه معاملات تمام الکترونیکی بازار فیزیکی

ماده ۳۹- تسویه معاملات تمام الکترونیکی در بازار فیزیکی به روش نقد انجام می‌شود. اعضای اتاق پایاپای معاملات مشتریان خود را بصورت خالص طی مهلت تسویه با اتاق پایاپای تسویه می‌نمایند.

فصل چهارم: ضوابط اختصاصی تسویه معاملات سلف موازی استاندارد

ماده ۴۰- تسویه وجوه معاملات قرارداد سلف موازی استاندارد طی مهلت تسویه به روش نقد انجام می‌شود. تبصره: در صورتی که عرضه اولیه از روش حراج حضوری انجام شود، تسویه معاملات عرضه اولیه تابع ضوابط اختصاصی تسویه معاملات حراج حضوری خواهد بود. تسویه معاملات عرضه اولیه در روش حراج ناپیوسته و روش عرضه گسترده با قیمت ثابت و همچنین معاملات ثانویه قرارداد سلف موازی استاندارد تابع ضوابط این فصل دستورالعمل می‌باشند.

ماده ۴۱- در عرضه اولیه به روش عرضه گسترده با قیمت ثابت، پرداخت وجه معامله برای بخشی از عرضه اولیه که از طریق بانک انجام می‌شود، طبق ترتیباتی است که در مشخصات قرارداد ذکر شده است. تسویه این بخش از معامله با اتاق پایاپای می‌تواند با موافقت شرکت سپرده‌گذاری مرکزی توسط کارگزار عامل عرضه گسترده، به صورت خارج از پایاپای انجام شود.

ماده ۴۲- معاملات سلف موازی استاندارد پس از تأیید بورس قطعی است و تسویه وجوه قراردادهای معامله شده، طی مهلت تسویه به صورت خالص توسط اعضای اتاق پایاپای انجام خواهد شد.

ماده ۴۳- تسویه معاملات مشتریان تحت نظارت و یا مدیریت شرکت مادر تخصصی مدیریت تولید، انتقال و توزیع نیروی برق ایران (توانیر) در صورت تأیید بورس، از طریق وجوه تحت مدیریت شرکت توانیر امکان پذیر است. تسویه معاملات فوق‌الذکر در چارچوب ضوابط این دستورالعمل و بر اساس رویه تخصیص وجوه اعلامی توسط شرکت توانیر، انجام خواهد شد. به هر ترتیب مسئولیت تسویه معاملاتی که با تعهد توانیر انجام می‌شود، با آن شرکت خواهد بود.

فصل پنجم: ضوابط اختصاصی تسویه معاملات آتی

ماده ۴۴- اتخاذ موقعیت تعهدی در بازار آتی مستلزم تودیع وجه تضمین طبق ضوابط این دستورالعمل است. در صورتی که اتخاذ موقعیت تعهدی جدید توسط کارگزار منجر به افزایش بیشینه موقعیت‌های تعهدی باز وی گردد، کارگزار باید به میزان افزایش بیشینه نسبت به تودیع وجه تضمین اولیه اقدام نماید.

ماده ۴۵- اتاق پایاپای می‌تواند وجه تضمین اضافی از کارگزاران دارنده موقعیت تعهدی باز اخذ کند. این وجه به تشخیص شرکت سپرده‌گذاری مرکزی و طی مهلت اعلام شده از سوی اتاق پایاپای، باید توسط کارگزار پرداخت شود.

ماده ۴۶- مازاد موجودی حساب وجه تضمین کارگزار نسبت به وجه تضمین‌های اولیه با درخواست کارگزار طبق مقررات قابل پرداخت است. در این صورت اتاق پایاپای مازاد مذکور را حداکثر تا پایان روز کاری بعد قابل برداشت خواهد کرد.

ماده ۴۷- کارگزار باید به منظور پوشش تعهدات خود در قبال اطاق پایاپای، وثیقه‌ای را تودیع نماید. ارزش و انواع وثایق مورد قبول و ضوابط تعیین و اخذ آن، توسط هیأت مدیره شرکت سپرده‌گذاری مرکزی تعیین می‌شود. اگر شرکت سپرده‌گذاری مرکزی تشخیص دهد پس از بازگشایی نماد معاملاتی قرارداد آتی، احتمال افزایش ریسک نوسان قیمت وجود دارد، می‌تواند از کارگزار درخواست افزایش وثیقه نماید. در مقابل کارگزار نیز باید نسبت به افزایش وثیقه اخذ شده از مشتری تا سقف تعیین شده در مشخصات قرارداد، اقدام و وثیقه موردنیاز را طی مهلت تعیین شده نزد اطاق پایاپای، تودیع نماید.

ماده ۴۸- دوره تسویه روزانه، پس از پایان جلسه معاملات آغاز شده و در پایان جلسه معاملات روز بعد خاتمه می‌یابد.

ماده ۴۹- اطاق پایاپای عملیات به روزرسانی حساب کارگزاران را در پایان جلسه معاملات هرروز، به شرح زیر انجام می‌دهد:

- (۱) در مورد موقعیت‌های تعهدی باز منتقل شده از روز قبل، تفاوت ارزش بازار قرارداد آتی در روز معاملاتی جاری با ارزش بازار قرارداد آتی در روز معاملاتی قبل، محاسبه و اعمال می‌شود.
- (۲) در مورد موقعیت‌های تعهدی اتخاذ شده طی روز جاری، تفاوت ارزش بازار قرارداد آتی در روز معاملاتی جاری با ارزش معامله قرارداد آتی متناسب با نوع موقعیت تعهدی محاسبه و اعمال می‌شود.
- (۳) به میزان جمع ارقام موضوع بندهای ۱ و ۲ فوق، عملیات بروزرسانی حساب‌ها در خصوص موقعیت‌های تعهدی باز انجام می‌شود.
- (۴) برداشت از حساب وجه تضمین کارگزار یا واریز به آن براساس خالص حساب وی با احتساب کارمزدهای مربوطه و کسورات قانونی انجام می‌شود.
- (۵) اگر پس از انجام عملیات بند فوق، وجه تضمین اولیه کارگزار از حداقل وجه تضمین کمتر شود، اطاق پایاپای، اخطاریه افزایش وجه تضمین را حداکثر تا پایان ساعت کاری همان روز برای کارگزار ارسال می‌کند.

ماده ۵۰- اطاق پایاپای پس از اعلام قیمت تسویه روزانه تا پایان ساعات کاری همان روز، گزارشی را که حداقل مشتمل بر موارد زیر است، به اطلاع کارگزار می‌رساند:

- (۱) آخرین وضعیت موقعیت‌های تعهدی باز کارگزار به تفکیک مشتری و نماد معاملاتی
- (۲) معاملات انجام شده توسط کارگزار به تفکیک مشتری و نماد معاملاتی طی آن روز
- (۳) آخرین وضعیت میزان وجه تضمین کارگزار در حساب وجه تضمین
- (۴) میزان وجه تضمین اولیه مورد نیاز کارگزار به تفکیک مشتری
- (۵) کارمزدهای معاملاتی و سایر کسورات مصوب

ماده ۵۱- نقل و انتقالات وجوه بین حساب‌های وجوه تضمین کارگزاران، براساس اعلام اطاق پایاپای، توسط بانک یا بانک‌های عامل تسویه انجام می‌شود.

ماده ۵۲- افزایش موقعیت‌های تعهدی باز برای کارگزاری که اختطاریه افزایش وجه تضمین دریافت کرده است، در صورت پرداخت وجه تضمین جبرانی یا بستن آن دسته از موقعیت‌های تعهدی باز مشتریانی که تعهدات وجه تضمین آنها ایفا نشده است، امکان‌پذیر است.

ماده ۵۳- کارگزار پس از دریافت اختطاریه افزایش وجه تضمین باید تا قبل از پایان جلسه معاملات روز کاری بعد، وجه تضمین جبرانی را پرداخت کند و یا نسبت به بستن آن دسته از موقعیت‌های تعهدی باز که تعهدات وجه تضمین آن ایفا نشده است، اقدام نماید. چنانچه بستن موقعیت‌های تعهدی باز مربوطه طی جلسه معاملات علی‌رغم ورود سفارش با قیمت بازار توسط کارگزار امکان‌پذیر نباشد، بورس پس از اعلام اطاق پایاپای، در بازار جبرانی نسبت به بستن آن اقدام می‌کند. در این صورت کارگزار باید حداکثر تا نیم ساعت بعد از جلسه معاملات، فهرست آن دسته از موقعیت‌های تعهدی باز مشتریان را که تعهدات وجه تضمین آن ایفا نشده است، به اطاق پایاپای و بورس اعلام کند. بورس بر این اساس در بازار جبرانی، اقدام به بستن موقعیت‌های تعهدی باز مربوطه می‌کند.

ماده ۵۴- عملیات به روزرسانی حساب مشتری توسط کارگزار به شرح زیر انجام می‌شود:

(۱) پس از دریافت گزارش پایاپای موضوع ماده ۵۰ این دستورالعمل، محاسبات بندهای (۱) و (۲) ماده ۴۹ این دستورالعمل را در مورد حساب مشتری انجام می‌دهد و خالص وجوه پس از کسر کارمزد معامله به حساب مشتری منظور می‌گردد.

(۲) اگر پس از انجام عملیات فوق، وجه تضمین اولیه مشتری از حداقل وجه تضمین اولیه کمتر شود، کارگزار این موضوع را تا پیش از آغاز جلسه معاملات روز بعد به اطلاع مشتری می‌رساند.

(۳) اگر مشتری تا یک ساعت پس از شروع جلسه معاملات روز بعد، از محل واریز وجوه یا بستن موقعیت‌های تعهدی باز، وجه تضمین خود را تا وجه تضمین اولیه افزایش ندهد، کارگزار باید رسماً اقدام به بستن آن دسته از موقعیت‌های تعهدی باز مشتری که تعهدات وجه تضمین آن ایفا نشده است، نماید. اگر بستن موقعیت‌های تعهدی باز مربوطه تا پایان جلسه معاملات علی‌رغم ورود سفارش با قیمت بازار توسط کارگزار امکان‌پذیر نباشد، بورس پس از اعلام اطاق پایاپای، در بازار جبرانی نسبت به بستن موقعیت‌ها اقدام می‌کند. کارگزار باید حداکثر تا نیم ساعت بعد از جلسه معاملات، فهرست آن دسته از موقعیت‌های تعهدی باز مشتریان را که تعهدات وجه تضمین آن ایفا نشده است، به اطاق پایاپای و بورس اعلام کند. بورس بر این اساس در بازار جبرانی، اقدام به بستن موقعیت‌های تعهدی باز مربوطه می‌کند.

بخش پنجم: تسویه نهایی قراردادهای و تحویل کالا

فصل اول: ضوابط عمومی تسویه نهایی و تحویل کالا

ماده ۵۵- در کلیه قراردادهای منعقد شده در بورس چنانچه خریدار نسبت به کیفیت کالای تحویل گرفته شده معترض باشد، می‌بایست اعتراض خود را حداکثر تا سه ماه پس از تحویل کالا به همراه مستندات

- مربوطه، کتباً به کارگزار و اتاق پایاپای اعلام نماید. پس از انقضای مهلت مذکور هیچگونه اعتراضی از سوی خریدار پذیرفته نمی‌شود. ضوابط مربوط به رسیدگی به شکایت کیفی ناشی از تحویل کالا به پیشنهاد مشترک بورس و شرکت سپرده‌گذاری مرکزی به تصویب هیأت مدیره سازمان خواهد رسید.
- ماده ۵۶-** هرگونه شرایط اعلامی از سوی فروشنده در زمان انجام معامله که بر قیمت یا تصمیم خریداران تأثیرگذار است، در خصوص تحویل کالای موضوع آن معامله قابل تغییر نمی‌باشد.
- ماده ۵۷-** کارگزار فروشنده موظف است حسب درخواست شرکت سپرده‌گذاری مرکزی، اطلاعات و مستندات مربوط به تحویل کالای موضوع قراردادهای معامله شده در بورس را طبق فرمت مصوب هیأت مدیره آن شرکت، حداکثر تا ۲ روز کاری از فروشنده دریافت و به شرکت سپرده‌گذاری مرکزی ارائه نماید. تبصره: در صورت عدم ارایه اطلاعات موضوع این ماده توسط فروشنده شرکت سپرده‌گذاری مرکزی می‌تواند با اعلام موضوع به شرکت بورس از تداوم عرضه توسط فروشنده جلوگیری نماید.
- ماده ۵۸-** در صورتی که طبق قوانین و مقررات نهاد یا نهادهای خاصی مسئولیت کامل نقل و انتقال کالای معامله شده را در کشور بر عهده داشته باشند، مسئولیت شرکت سپرده‌گذاری مرکزی صرفاً محدود به اعلام فهرست خریداران به نهاد یا نهادهای مذکور بوده و مسئولیتی در خصوص تحویل کالا پس از اعلام نخواهد داشت.
- تبصره: نهاد مسئول نقل و انتقال طی تفاهم‌نامه‌ای با شرکت سپرده‌گذاری مرکزی قبول این مسئولیت را گواهی خواهد نمود.

فصل دوم: ضوابط اختصاصی تحویل در بازار فیزیکی

- ماده ۵۹-** تحویل کالای موضوع قراردادهای نقد، نسیه و سلف طبق زمان تحویل اعلام شده در اطلاعیه عرضه توسط کارگزار فروشنده انجام می‌گیرد. حداکثر زمان تحویل به شرح ذیل می‌باشد:
۱. در قراردادهای نقدی و نسیه، حداکثر تا سه روز کاری پس از مهلت تسویه، در صورتی که انجام امور تسویه با تأخیر صورت پذیرد، به میزان روزهای تأخیر به این مهلت اضافه می‌شود.
  ۲. در قراردادهای سلف با سررسید کمتر از ۳۰ روز، حداکثر تا ۵ روز پس از سررسید تحویل
  ۳. در قراردادهای سلف با سررسید ۳۰ روز و بیشتر، حداکثر تا ۱۵ روز پس از سررسید تحویل
- ماده ۶۰-** در قراردادهای نقد، نسیه و سلف در صورت عدم صدور حواله خرید کالا طی مهلت مقرر در این دستورالعمل، قرارداد منفسخ می‌گردد و اصل وجه و خسارت‌ها و کارمزدها به شرح زیر پرداخت می‌شود:
۱. در صورتی که فروشنده به هر نحو از صدور حواله خرید کالا خودداری نماید، وی مکلف است ۵ درصد ارزش معامله را به عنوان خسارت انفساخ به همراه کلیه هزینه‌های مصوب اعم از دو سرکارمزد بورس، کارمزد کارگزار خریدار و فروشنده، دو سر کارمزد تسویه و دو سر حق نظارت سازمان را پرداخت نماید. در این حالت خسارت و کارمزدهای موضوع این بند از محل وثایق یا مطالبات فروشنده نزد اتاق پایاپای و در صورت عدم تکافوی وثایق و مطالبات مذکور، از محل وثایق کارگزار فروشنده نزد اتاق پایاپای تأمین می‌گردد.

۲. در صورتی که عدم صدور حواله خرید کالا ناشی از فعل یا ترک فعل کارگزار فروشنده باشد، وی باید ۵ درصد ارزش معامله را به عنوان خسارت انفساخ به همراه سایر هزینه‌های مصوب اعم از دو سر کارمزد بورس، کارمزد کارگزار خریدار، دو سرکارمزد تسویه و دو سر حق نظارت سازمان را پرداخت نماید. خسارت انفساخ معامله باید حداکثر یک روز کاری پس از اعلام اتاق پایاپای و به صورت یکجا به نفع خریدار و به حساب بستانکاران موقت شرکت سپرده‌گذاری مرکزی واریز شود.

تبصره: در صورت انفساخ معامله، اصل وجه و خسارت‌های متعلقه از طریق کارگزار خریدار و پس از کسر تعهدات وی در مقابل اتاق پایاپای به خریدار پرداخت می‌شود.

ماده ۶۱- فروشنده مکلف است کالای معامله شده را در محدوده تلورانس تحویل مجاز، به خریدار تحویل دهد. تبصره ۱: در صورتی که حجم کالای تحویل شده در محدوده تلورانس تحویل مثبت باشد، تسویه وجوه ناشی از تلورانس تحویل، قبل از تحویل آخرین محموله کالا توسط خریدار به فروشنده پرداخت می‌شود. در صورت تحویل کالا با تلورانس مثبت و عدم دریافت وجه، مسئولیت تحویل آخرین محموله با فروشنده بوده و بورس، شرکت سپرده‌گذاری مرکزی و کارگزاران طرف معامله در این خصوص مسئولیتی ندارند.

تبصره ۲: در صورتی که حجم کالای تحویل شده در محدوده تلورانس تحویل منفی باشد، فروشنده مکلف است حداکثر ظرف یک ماه از تاریخ تحویل آخرین محموله نسبت به تسویه حساب با خریدار اقدام نماید. در غیر این صورت خریدار می‌تواند حداکثر تا ۲ ماه پس از تحویل آخرین محموله از طریق کارگزار خود درخواست دریافت وجه مربوطه را به اتاق پایاپای ارائه نماید. این مبلغ از محل وجوه یا وثایق فروشنده نزد اتاق پایاپای و در صورت عدم تکافوی وجوه و وثایق مذکور، از محل وجوه یا وثایق کارگزار فروشنده پرداخت خواهد شد. پرداخت این وجه به خریدار، از طریق کارگزار خریدار و پس از کسر تعهدات وی در مقابل اتاق پایاپای صورت می‌گیرد.

ماده ۶۲- در صورت عدم تحویل تمام یا بخشی از کالا طبق زمان تحویل اعلامی در اطلاعیه عرضه و شرایط مندرج در ماده ۵۹ این دستورالعمل، خریدار می‌تواند درخواست مکتوب خود را طبق فرمت شرکت سپرده‌گذاری مرکزی به همراه اسناد مثبت مبنی بر تأخیر در تحویل کالا توسط فروشنده از طریق کارگزار خریدار به اتاق پایاپای ارائه نماید و براساس آن در خواست تحویل با تأخیر یا فسخ بخش تحویل نشده قرارداد را بنماید.

تبصره: در صورت عدم ارائه درخواست مکتوب موضوع این ماده به اتاق پایاپای حداکثر تا ۳۰ روز پس از پایان مهلت تسویه برای قراردادهای نقدی و نسیه و پس از تاریخ سررسید قرارداد سلف، از نظر شرکت سپرده‌گذاری مرکزی، تعهدات طرفین ایفا شده تلقی می‌گردد.

ماده ۶۳- در صورت ارائه درخواست فسخ معامله طبق ماده ۶۲ این دستورالعمل و احراز عدم تحویل کالا از سوی فروشنده توسط اتاق پایاپای، فروشنده مکلف است علاوه بر پرداخت اصل مبلغ مقادیر تحویل نشده قرارداد، خسارت فسخ و سایر هزینه‌های مصوب اعم از دو سر کارمزد بورس، کارمزد کارگزار

خریدار و فروشنده، دو سرکارمزد تسویه و دو سر حق نظارت سازمان را پرداخت نماید. این مبلغ از محل وجوه یا وثایق فروشنده نزد اتاق پایاپای و در صورت عدم تکافوی وجوه و وثایق مذکور، از محل وجوه یا وثایق کارگزار فروشنده تأمین خواهد شد. پرداخت این وجه به خریدار، از طریق کارگزار خریدار و پس از کسر تعهدات وی در مقابل اتاق پایاپای صورت می‌گیرد.

تبصره: خسارت فسخ موضوع این ماده عبارت از ۵ درصد ارزش کالای تحویل نشده به قیمت معامله به علاوه ۰/۲۵ درصد مبلغ مقادیر تحویل نشده به صورت روزشمار و به ازای روزهای بین زمان واریز وجه معامله به حساب فروشنده یا کارگزار وی و زمان بازپرداخت مبلغ مقادیر تحویل نشده از سوی کارگزار فروشنده می‌باشد.

ماده ۶۴- در صورت ارایه درخواست تحویل با تاخیر، طبق ماده ۶۲ این دستورالعمل و احراز عدم تحویل کالا از سوی فروشنده توسط اتاق پایاپای فروشنده مکلف است ۰/۲۵ درصد مبلغ مقادیر تحویل نشده قرارداد را بصورت روزشمار به ازای روزهای تأخیر بین پایان زمان تحویل و تاریخ تحویل کالا به عنوان خسارت تأخیر پرداخت نماید. این مبلغ از محل وجوه یا وثایق فروشنده نزد اتاق پایاپای و در صورت عدم تکافوی وجوه و وثایق مذکور، از محل وجوه یا وثایق کارگزار فروشنده تأمین خواهد شد. پرداخت این وجه به خریدار از طریق کارگزار خریدار و پس از کسر تعهدات وی در مقابل اتاق پایاپای صورت می‌گیرد.

تبصره ۱: تحویل با تأخیر حداکثر تا ۶۰ روز پس از مهلت تسویه برای معاملات نقدی و نسیه و پس از سررسید برای معاملات سلف امکان‌پذیر است. در صورت عدم تحویل کالا توسط فروشنده، خریدار می‌تواند از طریق کارگزار خریدار درخواست فسخ معامله را تا پایان آخرین روز مهلت ۶۰ روزه مذکور به اتاق پایاپای ارائه نماید. در این صورت معامله مطابق ماده ۶۳ این دستورالعمل فسخ خواهد گردید و وجوه پرداخت شده جهت خسارت تاخیر به عنوان بخشی از وجوه خسارت فسخ لحاظ خواهد شد.

تبصره ۲: در صورت عدم ارائه درخواست فسخ به اتاق پایاپای تا پایان آخرین روز مهلت ۶۰ روزه موضوع این ماده از نظر شرکت سپرده‌گذاری مرکزی، تعهدات طرفین ایفا شده تلقی می‌گردد.

تبصره ۳: خسارت تأخیر موضوع این ماده تا زمان اعلام کارگزار خریدار و یا فروشنده مبنی بر تحویل کالا و احراز آن توسط اتاق پایاپای محاسبه خواهد شد. به هر ترتیب این خسارات حداکثر تا پایان مهلت ۶۰ روزه موضوع این ماده پرداخت خواهد شد. شرایطی که بر طبق آن تحویل کالا احراز می‌گردد، به تصویب هیأت مدیره شرکت سپرده‌گذاری مرکزی خواهد رسید.

تبصره ۴: در صورت عدم تحویل تمام یا بخشی از کالا، کارمزدهای اخذ شده به فروشنده مسترد نمی‌گردد.

فصل سوم: ضوابط اختصاصی تسویه نهایی و تحویل قراردادهای سلف موازی استاندارد

ماده ۶۵- قراردادهای سلف موازی استاندارد پس از آخرین روز معاملاتی، وارد دوره تحویل می‌شود و فرآیند تسویه نهایی به شرح مفاد این فصل دستورالعمل انجام می‌شود.

ماده ۶۶- در خصوص آن دسته از قراردادهای سلف موازی استاندارد که حسب مشخصات قرارداد امکان تسویه نقدی آن وجود ندارد، تحویل دارایی پایه به دارندگان قراردادهای سلف موازی استاندارد در پایان آخرین روز معاملاتی حسب ضوابط تحویل فیزیکی دارایی پایه موضوع فصل دوم این بخش از دستورالعمل انجام خواهد شد.

تبصره: در خصوص قراردادهای موضوع این ماده در صورتی که طبق مشخصات قرارداد شرایطی جهت تحویل فیزیکی کالا تعیین شده باشد، عدم احراز شرایط مذکور تا پایان آخرین روز معاملاتی از سوی دارندگان قراردادهای سلف موازی استاندارد منجر به عدم تحویل فیزیکی دارایی پایه موضوع قرارداد خواهد شد. در اینصورت بورس، شرکت سپرده‌گذاری مرکزی، کارگزاران طرف معامله و فروشنده مسئولیتی در خصوص عدم تحویل فیزیکی دارایی پایه نخواهد داشت.

ماده ۶۷- در خصوص آن دسته از قراردادهای سلف موازی استاندارد که حسب مشخصات قرارداد امکان تسویه نقدی آن وجود داشته باشد، شرایط تسویه نهایی به شرح زیر است:

۱- تحویل فیزیکی دارایی پایه قراردادهای موضوع این ماده منوط به اعلام آمادگی تحویل از سوی دارندگان قراردادهای سلف موازی استاندارد (به ترتیبی که هیأت مدیره شرکت سپرده‌گذاری مرکزی تعیین و اعلام می‌کند) حداکثر تا ساعت ۱۶ روز کاری پس از آخرین روز معاملاتی به اتاق پایاپای خواهد بود. عدم اعلام آمادگی تحویل طی مهلت مذکور به منزله انصراف از تحویل گرفتن دارایی پایه و درخواست تسویه نقدی قرارداد است.

۲- جهت تسویه نقدی قراردادها، اتاق پایاپای ارزش قراردادهای سلف موازی استاندارد را براساس قیمت پایانی آخرین روز معامله (حاصل ضرب اندازه قرارداد در قیمت پایانی آخرین روز معاملاتی) محاسبه و معادل آن را از عرضه‌کننده اخذ و به حساب کارگزاران یا مشتریان (حسب شرایط اعلامی شرکت سپرده‌گذاری مرکزی) واریز می‌نماید.

تبصره ۱: در خصوص قراردادهای موضوع این ماده در صورتی که طبق مشخصات قرارداد شرایطی جهت تحویل فیزیکی کالا تعیین شده باشد، عدم احراز شرایط مذکور تا پایان آخرین روز معاملاتی به منزله انصراف خریدار از تحویل فیزیکی دارایی پایه و درخواست تسویه نقدی قرارداد است.

تبصره ۲: در صورتی که به تشخیص سازمان، ظن دستکاری در قیمت‌ها در خصوص قیمت پایانی آخرین روز معاملاتی وجود داشته باشد، قیمت پایانی براساس روش محاسبه قیمت تئوریک مصوب هیأت پذیرش تعیین می‌گردد.

تبصره ۳: در صورت امکان خرید از چند کارگزاری یا از طریق درگاه‌های سیستم بانکی توسط خریدار، نحوه واریز وجوه ناشی از تسویه نقدی به حساب خریدار توسط شرکت

سپرده‌گذاری مرکزی تعیین و حداکثر سه روز کاری قبل از آخرین روز معاملاتی اطلاع‌رسانی خواهد شد.

ماده ۶۸- دارندگان قراردادهای سلف موازی استاندارد که توسط اتاق پایاپای جهت تحویل فیزیکی دارایی پایه اعلام شده‌اند، باید اطلاعات و مستندات لازم جهت انجام امور مربوط به تحویل فیزیکی را طی مهلت مقرر به عرضه‌کننده ارائه نمایند.

تبصره: اطلاعات و مستندات لازم و مهلت مقرر موضوع این ماده در مشخصات قرارداد سلف موازی استاندارد قید می‌گردد.

ماده ۶۹- در صورتی که طبق مشخصات قرارداد، قرارداد سلف موازی استاندارد دارای اختیارات خرید یا فروش تبعی باشد باید اقدامات زیر در آخرین روز معاملاتی انجام شود:

۱. دارنده اختیار خرید تبعی یا اختیار فروش تبعی موضوع قرارداد سلف موازی استاندارد باید مراتب اعمال اختیار خود را حداکثر تا پایان آخرین روز معاملاتی قرارداد طبق رویه‌ای که هیأت مدیره شرکت سپرده‌گذاری مرکزی تعیین می‌کند به اتاق پایاپای اعلام نماید.

۲. اتاق پایاپای پس از تطبیق درخواست‌های اعمال ارائه شده با میزان دارایی مشتریان در پایان آخرین روز معاملاتی، لیست معاملات منتج از اعمال اختیارات تبعی را به بورس ارائه می‌نماید.

۳. معاملات موضوع بند قبل این ماده در سامانه معاملاتی بورس ثبت و طبق ضوابط تسویه معاملات در این دستورالعمل تسویه می‌گردد.

۴. قراردادهایی که اختیار تبعی آن اعمال نشده است فرآیند تسویه نهایی را مطابق مواد ۶۶، ۶۷ و ۶۸ انجام می‌شود.

تبصره: امکان اعمال قرارداد اختیار معامله به میزان کسری از اندازه قرارداد وجود ندارد.

فصل چهارم: ضوابط اختصاصی تسویه نهایی و تحویل قراردادهای آتی

ماده ۷۰- قرارداد آتی پس از آخرین روز معاملاتی، وارد دوره تحویل می‌شود و طرفین قرارداد آتی باید نسبت به طی فرآیند تحویل اقدام نمایند.

تبصره: چنانچه دارنده موقعیت تعهدی باز خرید یا فروش تصمیم به تحویل کالا بگیرد، طرف مقابل موظف به تحویل طبق ضوابط این دستورالعمل خواهد بود.

ماده ۷۱- دوره تحویل از روز کاری بعد از آخرین روز معاملاتی شروع و تا پایان ماه قرارداد ادامه می‌یابد.

ماده ۷۲- دارندگان موقعیت تعهدی فروش باز، باید طی مهلت اعلام آمادگی تحویل توسط کارگزار مربوطه گواهی آمادگی تحویل را تحویل اتاق پایاپای دهند.

تبصره: چنانچه مدارک فوق در مهلت مذکور به اتاق پایاپای ارائه نگردد، قرارداد آتی براساس قیمت تسویه روزانه روز پایان مهلت ارائه گواهی آمادگی تحویل، تسویه نقدی شده و دارنده موقعیت تعهدی فروشی که طبق این تبصره تسویه نقدی شده است، مشمول جریمه‌های مقرر در مشخصات قرارداد آتی می‌شود.

ماده ۷۳- دارندگان موقعیت تعهدی خرید باز، باید طی مهلت ارائه گواهی آمادگی تحویل توسط کارگزار مربوطه گواهی آمادگی تحویل را تحویل اتاق پایاپای دهند.

تبصره ۱: در صورتی که هیأت پذیرش در مشخصات قرارداد آتی پیش پرداخت تحویل تعیین نموده باشد، دارندگان موقعیت تعهدی خرید باز مکلفند پیش پرداخت تعیین شده را به حساب اتاق پایاپای واریز نموده و فیش واریز وجه را به همراه گواهی آمادگی تحویل به اتاق پایاپای ارائه نمایند.

تبصره ۲: چنانچه مدارک فوق در مهلت مذکور به اتاق پایاپای ارائه نگردد، قرارداد آتی براساس قیمت تسویه روزانه روز پایان مهلت ارائه گواهی آمادگی تحویل، تسویه نقدی شده و دارنده موقعیت تعهدی خریدی که طبق این تبصره تسویه نقدی شده است، مشمول جریمه‌های مقرر در مشخصات قرارداد آتی می‌شود.

ماده ۷۴- پس از پایان مهلت ارائه گواهی آمادگی تحویل، اتاق پایاپای براساس اولویت زمانی خریدارانی را که می‌توانند کالا را تحویل گیرند و فروشندگانی را که می‌توانند کالا را تحویل دهند، مشخص نموده و به کارگزاران مربوطه اعلام می‌نماید.

تبصره: قرارداد آتی آندسته از خریداران و فروشندگانی که علی‌رغم ارائه گواهی آمادگی تحویل، به دلیل عدم ارائه گواهی آمادگی تحویل از سوی طرف مقابل امکان تحویل ندارد، براساس قیمت تسویه روزانه روز پایان مهلت ارائه گواهی آمادگی تحویل، تسویه نقدی می‌شود.

ماده ۷۵- خریداران و فروشندگانی که در روزهای معاملاتی پس از مهلت ارائه گواهی آمادگی تحویل اقدام به باز نمودن موقعیت تعهدی می‌نمایند باید گواهی آمادگی تحویل را نیز همزمان ارائه نمایند. به هر ترتیب باز نمودن موقعیت تعهدی جدید طی دوره مذکور به منزله اعلام آمادگی تحویل کالای موضوع قرارداد از سوی مشتری نیز می‌باشد.

ماده ۷۶- دارندگان موقعیت تعهدی خرید در پایان آخرین روز معاملاتی، حداکثر تا ساعت ۱۲ روز کاری بعد از آخرین روز معاملاتی باید کل وجه دارایی تعهد شده قرارداد آتی بر حسب قیمت تسویه روزانه آخرین روز معاملاتی را به حساب اتاق پایاپای واریز و فیش واریزی را توسط کارگزار مربوطه به اتاق پایاپای ارائه نمایند.

تبصره ۱: چنانچه وجه فوق در مهلت مقرر پرداخت نگردد، قرارداد آتی بر حسب قیمت تسویه روزانه آخرین روز معاملاتی تسویه نقدی شده و دارنده موقعیت تعهدی خریدی که طبق این تبصره تسویه نقدی شده است، مشمول جریمه‌های مقرر در مشخصات قرارداد آتی می‌شود.

تبصره ۲: جریمه‌های مقرر در قراردادها از محل موجودی حساب وجه تضمین کارگزار و در صورت عدم تکافوی موجودی حساب مذکور از محل سپرده‌ها و تضامین کارگزار مربوطه نزد اتاق پایاپای کسر و به حساب طرف مقابل منظور خواهد شد.

ماده ۷۷- دارندگان موقعیت تعهدی فروش در پایان آخرین روز معاملاتی، حداکثر تا ساعت ۱۲ روز کاری بعد از آخرین روز معاملاتی باید رسید انبار یا اصل کالای مورد تعهد یا سایر اسناد به تشخیص شرکت

سپرده‌گذاری مرکزی را حسب تعیین و اعلام بورس، توسط کارگزار مربوطه به اتاق پایاپای ارائه نمایند.

تبصره: چنانچه تعهدات موضوع این ماده طی مهلت مقرر انجام نشود، قرارداد آتی بر حسب قیمت تسویه روزانه آخرین روز معاملاتی تسویه نقدی شده و دارنده موقعیت تعهدی فروشی که طبق این تبصره تسویه نقدی شده است، مشمول جریمه‌های مقرر در قرارداد آتی می‌شود.

ماده ۷۸- اتاق پایاپای حداکثر تا پایان روز کاری پس از آخرین روز معاملاتی قرارداد، براساس اولویت زمانی، خریدارانی را که می‌توانند کالا را تحویل گیرند و فروشندگانی را که می‌توانند کالا را تحویل دهند، مشخص نموده و ضمن واریزوجه معامله به حساب کارگزار فروشنده، اعلامیه تحویل را به کارگزار خریدار ارائه می‌نماید. کارگزاران مربوطه باید اعلامیه تحویل را بلافاصله پس از دریافت از اتاق پایاپای به مشتریان ارائه نمایند. این اعلامیه باید شامل موارد ذیل باشد:

۱. مقدار و مشخصات کالای تحویلی
  ۲. نام فروشنده کالا
  ۳. زمان بندی و نحوه تحویل
  ۴. آدرس انبارهای محل تحویل کالا و مقدار کالا در هر انبار
  ۵. نام و آدرس نماینده فروشنده که خریدار برای تحویل گرفتن باید با آن در تماس باشد
  ۶. گزارش معاملات خریدار بر روی قرارداد آتی شامل زمان خرید یا فروش و تعداد قراردادهای آتی خریداری شده یا فروخته شده طی دوره
  ۷. مشخصات رسید انبار
  ۸. هزینه‌های خدمات و کارمزد تحویل کالا
  ۹. سایر اطلاعات مورد نیاز به تشخیص شرکت سپرده‌گذاری مرکزی
- تبصره ۱: قرارداد آتی آندسته از خریدارانی که به دلیل عدم ارائه رسید انبار از سوی فروشنده یا فروشندگانی که به دلیل عدم واریز وجه از سوی خریدار، امکان تحویل ندارد، براساس قیمت تسویه روزانه آخرین روز معاملاتی، تسویه نقدی می‌شود.
- تبصره ۲: چنانچه خریدار در موعد مقرر نسبت به دریافت کالا از انبار معرفی شده از طرف فروشنده اقدام ننماید، کلیه هزینه‌ها و خسارات مترتبه بعد از آن تاریخ به عهده خریدار می‌باشد.

بخش ششم: سایر موارد

ماده ۷۹- کارگزار مسئولیت ایفای تعهدات مشتریان در مقابل اتاق پایاپای را به شرحی که در این دستورالعمل ذکر شده است، بر عهده دارد.

ماده ۸۰- اتاق پایاپای موظف به حفظ اطلاعاتی است که اعضاء در اختیار اتاق قرار داده‌اند و ارائه اطلاعات مزبور صرفاً با تقاضای مراجع ذیصلاح قانونی انجام خواهد گرفت.

ماده ۸۱- در صورتی که عدم ایفای تعهدات هر یک از طرفین ناشی از حوادث غیرمترقبه باشد، خریدار و فروشنده یا هر دوی آنها حسب مورد با حکم مرجع ذیصلاح مسئولیتی در خصوص تأدیه مبالغ، خسارت‌ها و جریمه‌های موضوع این دستورالعمل به عهده نخواهند داشت.

ماده ۸۲- در صورتیکه میان خریدار و فروشنده و یا نمایندگان قانونی آنها در خصوص نحوه پرداخت وجه معامله، تحویل کالا و یا سایر شرایط معامله توافقی خارج از شرایط اعلامی در اطلاعیه عرضه و ضوابط و مقررات بورس و شرکت سپرده‌گذاری مرکزی صورت گرفته باشد، توافقات مذکور از نظر این مقررات فاقد اعتبار بوده و صرفاً بر اساس مقررات و طبق شرایط مندرج در اطلاعیه عرضه، تسویه معاملات، تسویه نهایی و تحویل قراردادها انجام می‌شود..

تبصره: در صورت وقوع هرگونه اختلاف در خصوص توافق مندرج در این ماده فیما بین طرفین، شرکت سپرده‌گذاری مرکزی می‌تواند کلیه تضامین و وثایق طرفین را تا تعیین تکلیف موضوع در مراجع ذیصلاح، نزد خود نگهداری نماید.

ماده ۸۳- چنانچه مواعد تعیین شده در این دستورالعمل مصادف با روز یا روزهای تعطیل باشد، آن روز یا روزها به حساب نمی‌آید و اولین روز کاری پس از تعطیلی موعده محسوب می‌شود.
تبصره: در محاسبه جریمه‌های روز شمار، روزهای تعطیل نیز مانند روزهای غیر تعطیل منظور می‌گردد.

ماده ۸۴- شرکت سپرده‌گذاری مرکزی و یا بورس می‌توانند در چهارچوب مفاد این دستورالعمل ضوابط اجرایی لازم را به سازمان پیشنهاد و پس از تصویب هیئت مدیره سازمان اجرا نمایند.